VRIJHEIDSBEROVING VAN KINDEREN IN BELGIE

1. Inleiding

Aanleiding voor deze korte bijdrage over vrijheidsberoving van kinderen in België is het rapport overgemaakt aan de Belgische regering m.b.t. het bezoek aan ons land van het ECPF. Over het ECPF zelf, haar mandaat en het concrete bezoek aan België zullen we het hier niet hebben.[1] Toch lijkt het nuttig om even te herhalen dat het Comité haar aandacht wenst te richten op alle mogelijke risico's voor foltering en/of onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing. Vrijheidsberoving moet daarom een belangrijk voorwerp van toezicht zijn. Of het wel het enige voorwerp moet zijn, is een andere vraag. Het lijkt ons alleszins nuttig om, vanuit preventief oogpunt, ook de verschillende alternatieven voor vrijheidsberoving bij de discussie te betrekken. Je weet maar nooit...

2. Vrijheidsberoving van kinderen

Het ECPF lijkt tijdens haar bezoek een bijzonder beperkte interpretatie te hebben gegeven van wat we onder vrijheidsberoving van kinderen kunnen verstaan. Het ECPF heeft zich bijvoorbeeld niet ingelaten met de verschillende residentiële instellingen voor bijzondere jeugdbijstand, waar minderjarigen kunnen worden geplaatst omwille van een problematische opvoedingssituatie waarin ze verkeren of wanneer ze een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd. "Er kan worden verwacht dat deze sectoren bij een volgend bezoek aan bod zullen komen".[2]

Deze vaststelling is misschien wel tekenend voor de wijze waarop ook in het recente verleden de discussies zijn gevoerd omtrent de aanwezigheid van kinderen in Belgische gevangenissen. Aan de ene kant is er een minimalistische invalshoek, die de problematiek begrenst tot de gevangenissen sensu stricto. Het artikel 53[3] van de Jeugdbeschermingswet en het overmatig gebruik ervan worden hier als de grote boosdoeners met de vinger gewezen. België is door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in 1989 veroordeeld omwille van de mogelijke tegenstrijdigheid in het toepassen van dat artikel 53 en ondermeer artikel 5§1 van het E.V.R.M.[4] Met de Wet van 2 februari 1994 werd aan de verzuchtingen van het Hof tegemoet gekomen. Voortaan kan plaatsing in een Huis van Arrest slechts 1 maal binnen één en dezelfde procedure, t.a.v. personen die ervan verdacht worden een feit te hebben gepleegd strafbaar met een correctionele hoofdgevangenisstraf van één jaar of meer en voorzover hij/zij ouder is dan 14 jaar. Rechtsbijstand is voortaan ook verplicht.[5] De afschaffing van artikel 53 wordt zelfs in het vooruitzicht gesteld (cf. het ingevoerde art. 53 bis van de Jeugdbeschermingswet).

Voor hen echter die het probleem van kinderen in gevangenissen benaderen als een extreme uitdrukking van het probleem van vrijheidsberoving van kinderen in het algemeen kan afschaffing van artikel 53 niet meer zijn dan een doekje tegen het bloeden. Men wijst in dat opzicht ook nogal eens op het gevaar van de mystificatie in het taalgebruik. Gesloten opvoedingsinstelling bijvoorbeeld mag dan al minder bedreigend klinken dan gevangenis, kinderen kunnen het wel als even erg ervaren.

Het probleem is dus niet alleen de "instelling" waarbinnen men geplaatst wordt maar veel meer de dynamieken die aanleiding (kunnen) geven tot het veelvuldig plaatsen van kinderen.

3. Het Verslag van het ECPF

3.1. Het Verslag

In het licht van wat we hierboven reeds schreven, hoeft het niet echt te verwonderen dat er in het Verslag van het ECPF over de Belgische situatie weinig over kinderen te lezen is. Nog

geen 2 bladzijden van het 115 bladzijden tellende eindrapport hebben uitdrukkelijk betrekking op kinderen. Er wordt kort ingegaan op de situatie van baby's die bij hun gedetineerde moeder verblijven en even kort op de situatie van gedetineerde minderjarigen. Zo lezen we ondermeer dat de minderjarigen (in de gevangenis van Sint-Gillis) onderworpen zijn aan een strikt celregime met één uur wandeling per dag en verder geen enkele bezigheid.

Voor deze laatsten doet het ECPF aan de Belgische overheid de aanbeveling om "minderjarigen niet langer in dergelijke omstandigheden op te sluiten".

3.2. Een kritische analyse van het Verslag[6]

In het kritisch rapport dat de Liga voor Mensenrechten opstelde m.b.t. het rapport van het ECPF wordt jammer genoeg niet ingegaan op de situatie van minderjarigen in gevangenissen in België en het gebrek aan informatie hieromtrent in het verslag. Dat mag verwonderen want, het moet gezegd dat ondanks de gewijzigde wetgeving, plaatsing van kinderen in arresthuizen een praktijk blijft. In de franse Gemeenschap wordt blijvend geschermd met het tekort aan gesloten instellingen om die praktijk te legitimeren.

4. Het antwoord van de Regering

De Regering gaat zowel in haar tussentijds verslag als in haar eindverslag in op de hierboven geciteerde aanbeveling van het ECPF. De Regering erkent het probleem. Zo citeren we: "Het gemiddeld aantal minderjarigen dat dagelijks in een strafinrichting opgesloten wordt en voor een jaar nog 15 à 20 personen bedroeg, is aanzienlijk gedaald, te weten met bijna de helft". De overheid beklemtoont tegelijkertijd dat het haar intentie is (cf. supra art. 53 bis) om op termijn de plaatsing van kinderen in gevangenissen ongedaan te maken.

Ondertussen, zo stelt de overheid, is het "gelet op het beperkte aantal en de beperkte tijd die zij in de gevangenis doorbrengen, niet mogelijk voor hen in gevangenisverband aangepaste activiteiten op te zetten" (Tussentijds verslag) en "In de gevangenis te Sint-Gillis wordt een specifiek regime voor opgesloten minderjarigen uitgewerkt. Dit project voorziet erin dat zij in vleugel B van de gevangenis worden geplaatst, systematisch psycho-sociaal worden begeleid, twee wandelingen per dag maken en sport kunnen beoefenen onder leiding van specialisten en dat bovendien een bijzonder communautair regime wordt ingesteld". (Eindverslag)

Hiermee interpreteert de Regering de aanbevelingen van het ECPF zeer eng. Daar waar het Comité detentieomstandigheden te vergelijken met die in de gevangenis te Sint-Gillis ter discussie stelt, lijkt de overheid alleen maar iets aan de situatie in Sint-Gillis verandering te willen brengen.

5. Tot Besluit

Ook in de oriëntatienota "Strafbeleid en gevangenisbeleid" van de huidige Minister van Justitie is er geen plaats vrij gemaakt voor het probleem van kinderen in gevangenissen. Jongvolwassenen daarentegen vormen wel een belangrijke doelgroep. Zo lezen we dat nagenoeg 1 op 3 gedetineerden jongvolwassene (18-25 jarige) is. "Een aantal onder hen heeft een gevulde jeugdbeschermingscarrière achter zich".

Deze vaststelling brengt ons op een ander fundamenteel element in het debat over vrijheidsberoving van kinderen, met name de mogelijke dubbelzinnigheid en inefficiëntie van jeugdbescherming en bijzondere jeugdbijstand. Er wordt dan ook gepleit voor de invoering van een jeugdsanctierecht die voor de minderjarige delinquenten meer duidelijkheid zou bieden.[7]

De discussie omtrent kinderen in gevangenissen moet in de huidige stand van de wetgeving in alle geval de vraag betrekken wat we met jonge delinquenten willen. Ofwel blijven we in de sfeer van de onverantwoordelijke jongere en zijn nood aan heropvoeding, ofwel kiezen we

voor de constructieve en humane sanctionering gebaseerd op de verantwoordelijkheid en bekwaamheid van de jongere. Een combinatie van beide heeft in alle geval bewezen dat het moeilijk werkbaar en weinig rechtvaardig is.

Geert Cappelaere,
Centrum voor de Rechten van het Kind, Universiteit Gent,

18 oktober 1996.

---

[1] We verwijzen hiervoor naar, *Detentie in België*, J. Geboers, G. Smaers en W. Van Laethem (eds), Gent, Liga voor Mensenrechten, 1995, Liga-dossier nr. 15.

[2] S. Snacken, Algemene bedenkingen n.a.v. het bezoek van het Europees Comité ter Preventie van Foltering aan België, *Detentie in België*, op. cit., p. 15.

[3] Artikel 53 van de Jeugdbeschermingswet bepaalt dat minderjarigen, bij voorlopige maatregel, opgesloten kunnen worden in een Huis van Arrest voor een periode van 15 dagen "indien het feitelijk onmogelijk is een particulier of instelling te vinden die de minderjarige dadelijk kan opnemen (...)

[4] C. Maes, 'Wet betreffende de jeugdbescherming of betreffende de bescherming van de maatschappij tegen deviante of delinkwente jeugd?', *Panopticon*, 1986, nr. 1, p. 36-53.

[5] G. Cappelaere en J. Smets, 'De gerechtelijke jeugdbescherming na de wet van 2 februari 1994', *Panopticon*, 1995, p. 274-309 en p. 369-392.

[6] J. Geboers e.a., *Detentie in België*, op. cit.

[7] G. Cappelaere en E. Verhellen: 'Naar een jeugdsanctierecht in België?', *Tijdschrift voor de Rechten van het Kind*, 1996, nr. 3, p. 9-13.

(EX-)GEDETINEERDEN EN DE ARBEIDSMARKT

Het E.C.P.F. stelde in haar verslag aan België dat "een bevredigend activiteitenprogramma (werk met een vormende waarde, onderwijs, sport en vrijetijdsbesteding) van het grootste belang is voor het welzijn van gedetineerden" en deed aan de Belgische overheid de aanbeveling absolute voorrang te verlenen aan de diversificatie en uitbreiding van het activiteitenaanbod (zie Liga-brochure "Detentie in België").

Aanbevelingen geven is zinvol, maar geeft Europa ook financiële impulsen om projecten op te starten? Uit het rapport "(Ex-)gedetineerden en de arbeidsmarkt. Naar betere kansen op opleiding en tewerkstelling" blijkt bovenstaande vraag positief beantwoord te moeten worden.

Op 28 februari 1994 werd tussen de Staat en de Vlaamse Gemeenschap een samenwerkingsakkoord afgesloten. Met het oog op een integrale hulp- en dienstverlening aan gedetineerden wordt door het samenwerkingsakkoord voorzien in de oprichting en werking van een welzijnsteam in elke Vlaamse gevangenis, bestaande uit hulpverleners van de Dienst Maatschappelijk Werk Strafrechtstoepassing (Ministerie van Justitie) en van de diensten voor forensische welzijnszorg (Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap).

Als overkoepelend orgaan van de door de Vlaamse Gemeenschap erkende en gesubsidieerde diensten voor forensische welzijnszorg behoort het tot de opdracht van de Vlaamse Federatie voor Forensisch Welzijnswerk (V.F.F.W.) de werking van de bij de federatie aangesloten diensten te coördineren en hen daarbij de nodige know-how en ondersteuning te bieden. In die zin rekent de federatie het tot haar taak op het vlak van de maatschappelijke dienstverlening aan gedetineerden modelacties van samenwerking tussen het gevangeniswezen en de gemeenschapsvoorzieningen te ontwikkelen die dienstig kunnen zijn voor de concrete praktijkwerking van elk welzijnsteam.